

La Huțuli

Intre Suceava și Ceremuș

Una din vechile mele dorințe se împlinește astăzi. E o dimineață de Iulie în Seletin și mă pregătesc să pătrund în Țara Huțulilor. Încă dinaintea războiului, când mă bătea gândul să urc dinspre Câmpulungul românesc spre Șipotele Sucevei, eram pe aceleași drumuri.

Pornisem de ieri dela Falcău, cu marile lui ferăstrae. De-acți și dela Brodina vecină, oamenii aceștia ai muntelui, de limbă ruteană și de obârșie tainică, încep să fie întâlniți. Dela Seletin am intrat în apele lor și de-acum, până la înaltele hotare ale Poloniei, ei sunt singurii locuitori. Limba românească e aproape nefolositoare. Evreii înșiși, de față pretutindeni, nu știu decât idiș, germana și ruteana. Am însă tovarăși buni și mă încred în norocul drumetului.

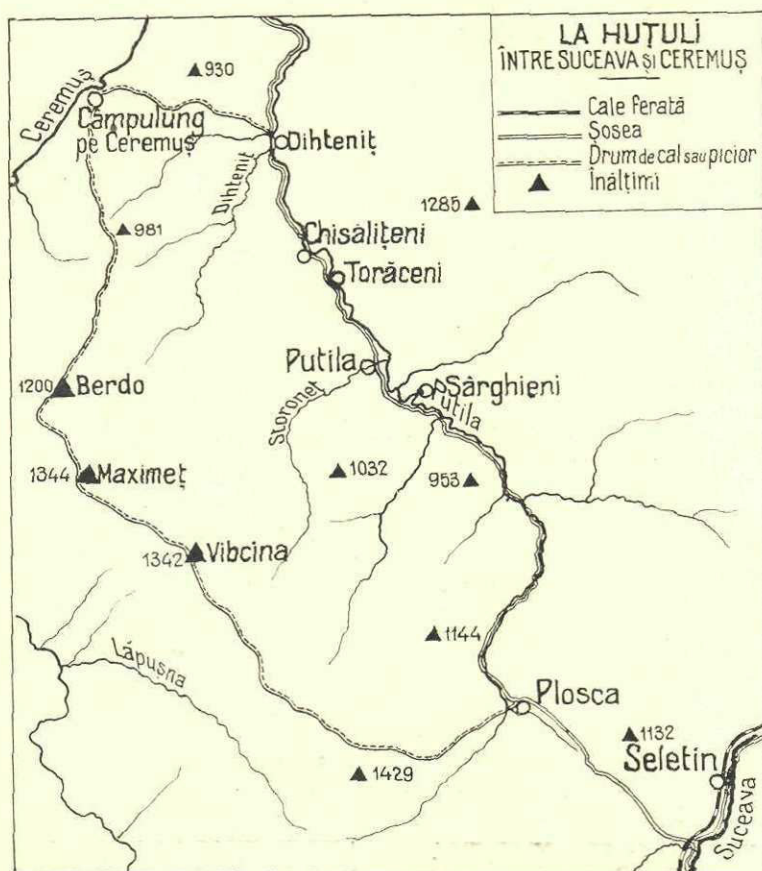
Plecăm cu o trăsură care abia trece podul destul de șubred de peste Suceava, și se oprește. Căi trebuie potcoviți. Ai fiorul unei expediții cu greutate și primejdii. E vorba deocamdată de întâii șapte, opt kilometri, cu urcuș mai mult lin, care să ne ducă peste cumpăna apelor, din valea Sucevei în valea Putilei, și dela Seletin la Plosca. Vizitiul își are însă socotelile lui.

Pe capră avem un oaspe tăcut. Peste geamanul puternic stă un mănunchiu de bețe de deosebite grosimi și de lungime asemenea. La o privire mai de aproape se văd a fi bucăți de coadă de undiță. Merge la pescuit păstrăvi. Șade încovoiat, în niște haine pestrice, și se uită pe sub pălărie. Trăsura hurducă ușor. Făgașele sunt uscate și tari. Eu întreb ceva despre locuri, la care vecinul meu nu se pricepe să răspundă, și deodată celălalt,

vorbește el, fără să se întoarcă, într'o românească desăvârșită. Și de-atunci nu s'a mai oprit. Întâmplarea îl pusese acolo ca să ne călăuzească, nu numai peste șosele și prin sate, ci prin sufletele oamenilor. Era un doctor în filozofie din Sărghieni, care se întorcea acasă. Fusese ales cel mai vrednic,

dar fără să știm niciunul, de portar al țării și minunilor huțule.

De departe, dela câțiva kilometri, încep să se vadă cele trei turle ale bisericii din Plosca. Peste câteva zile aveam să le privesc la fel, de cealaltă parte, mici ca trei crini din altă lume, coborând călare de pe Maximeț, pe drumul de creste dela granița poloneză. Care și telegi încărcate greu ne vin în cale și se duc. Suntem în țara celor mai buni lemnari, oameni de pădure și de înălțimi, frați cu cei din Maramureș și din Pocuția până la Goralii dela celălalt capăt al Carpaților slavi,

la Zakopane. Tăetori de păduri, fierăstrari, cărăuși, plutași, toată lumea trăește pe-aici numai din lemn. Trăiesc și cârciumile, care sunt înfipte bine la toate răscrucele; am văzut una, unde, ascultând fără să par, am descoperit să se ține în ele o listă mai sigură de suprafața parchetelor în exploatare și de metrii cubi lăsați pe apă sau plecați cu trenul decât în registrele fiscului sau ale asociației patronale pentru asigurarea de accidente a muncitorilor. Cârciumarul se punea la îndemâna agenților acestor servicii ca să facă o discretă treabă de delațiune în schimbul unei despăgubiri corespunzătoare. Trăiesc și drumurile, și mor, din acelaș negoț. Șoseaua e bătută și măcinată necontenit. Exploatarea e undeva în munte, iar ferăstraele

tocmai la Seletin. În zilele Impărației valea ar fi fost ca în palmă. De drag te duceai pe jos din valea Sucevei în valea Putilei, fără teamă de ploaie și de noroiu. Acum să te ferești de vreme vrăjmașă, că dacă ești cu vreun vehicul nu mai ieși, iar dacă umbli apostolește îți rogi moartea. Ascultam și mă uitam neîncrezător la norii de deasupra. Bură numai câteodată cași cum vântul ar fi adus din altă parte umezeala. Nici nu visam ce-avea să însemne întoarcerea!

Și am mai auzit multe alte și amestecate lucruri, dela doctorul în filozofie din Sărghieni. Pământul cel cu sălașuri risipite, rupt de șuvoaie și la o parte de picioarele oamenilor, se lumina de o lumină dinăuntru. Organizarea din Bucovina de Miazănoapte lipsește aici, deși oarecare expediții de încercare se fac. Cărturarilor sunt puțini pentru că școala, de obicei pe munteni nu-i ispitește, și-apoi în această lume străină mai e dată și în limba Statului. Din părțile Putilei a ieșit de altminteri unul din cei mai mari poeți huțuli ai întregii rutenimi, ori pe unde trăește risipită.

Ceeace s'a scris despre înrudirea sau înrâurirea română asupra Huțulilor n'ar fi întemeiat. Mai curând contrariul s'ar putea rezema pe dovezi de crezare. Populația cea dintâi, pe văile și câmpiile dimprejur, de care vorbește Herodot și vorbește Strabo, Sciții lor și triburile călătoare, nu erau decât Slavi. Românii sunt mult mai de pe urmă. Ce pot să însemne cuvinte huțule, ca vatră, brânză și chiar cheptar? Imprumuturi dela Români? Pentru atâtea rădăcina se păstrează neguroasă și nimeni nu poate jura că ele nu vin dintr'o comoară foarte de demult, bun al adevăratei populații antohtone...

Vorbește, domnule doctor! Ține-te pas cu pas de argumentele mele și gătue-le cu degete zgârcite naționaliste! Știu acum, și după știri am venit. În cadrul de brazi și de pârae nebune de-acasă dela ele, chiar ce mi-era cunoscut capătă un nou

înțeles. Vorbește mai departe, domnule doctor! Suim pe Putila. Râul e mic, repede și foarte limpede. Uneori, fie că-și scobește în trepte prăpăstioase albia, fie că șoseaua nu-l urmează, valea se face alături atât de adâncă încât dă amețeli. Podurile au fost rupte de năvala primăverii, iar drumul mâncat până în stâncă. Trebuie să trecem deadreptul prin apă și să apucăm pieptiș, pe părții ale întâmplării. Din dreapta și din stânga vin vâlcele. Plaiurile sunt curate. Numai câte un pâlci întunecat s'a mai păstrat pe-o șea. Toporul și fierăstrăul au trecut golind. Casele sunt înăuntru, în mijlocul moșiei închise în gardul pieziș huțul, ca să nu-l sufle vânturile odată întreg și să-l răstoarne. Ceva din Țara și obiceiurile Moșilor te întâmpină și aici, dar parcă singurătatea e și mai mare, pe când natura mai blândă. Piatra e rară. Înălțimile abia se avântă până la 1400 de metri. Șoseaua noastră din marginea Putilei e la 900.

De opt ani doctorul n'a mai deschis nici o carte de specialitatea lui, care m'aș prinde că e istoria. N'a mai deschis de inimă rea, ceea ce înseamnă că era mai puțin om de știință și mai mult altceva, lucru pe care-l va ajunge și ni-l spune ca o amenințare, tot în felul lui, oboșit și zâmbitor. Povestește de profesorii universitari ai fostului regim, mari savanți și gata să rămână, dar siliți să plece. Lui însuș cariera universitară i-a fost închisă. — „Aici era un stăvilar. S'a dă-

râmat și nu l-a mai dres nimeni. Am luat bețele astea, numai că peștele s'a prăpădit. Il omoară cu cartușe oameni în uniformă, la cari nu te-ai aștepta. Pe locurile pe care le vedeți, am crescut. Uite acolo, în munte, pădurea mea. Ne apropiem. Casa părintească e într'un orașel bucovinean din marginea țării, dar n'am dreptul să proferez în el. Sunt minoritar și trebuie să trec dincolo, în Moldova. De-acolo viu".

Cuvântul fusese rostit. Călătorisem, cu toate hotărârile mele altele dela pornire, sub această zodie

Seletinul

Foto Krepler

Biserica din Plosca

Foto Krepler

Biserica din Torăceni

Foto Krepler

politică. Aș fi fost nedrept să-i cer călătorului ceva din înduioșarea mea, înaintea țării care se arăta nouă după colțuri, se ascutea într'un țuguu și se întindea leneșă într'o poiană, se scâldea glumeață într'o revărsare de soare și se încrunta cu tunete, pe sub codru. El își avea gândurile lui. Ținea scaun de judecată fără milă. Căuta la toate, aproape bolnav, numai strâmbătatea. Vrea să fie și să rămână minoritar. Nimic n'ar fi fost în stare să-l îmbuneze, necum să-l întoarcă. Iertarea și îngăduința trebuie că le avea și el, dar le îndrepta către alte slăbiciuni, sau către slăbiciunile altora. Fiecare ne împlineam propria lege. Pe când eu însă îl înțelegeam, el nici atât, și mai ales atât nu-și îngăduia. Poate că privindu-se ca în stare de apărare, i-ar fi fost și mai greu. Ajunsesem în Putila.

Lăsăm trăsura. Până la Ceremuș tot să mai fie vreo douăzeci de kilometri. Ziua e frumoasă și, de cât să spargem mereu apa cu roțile și s'o clăbucim cu copitele cailor, mai bine s'o trecem pe punți legănate dintr'un singur buștean sau s'o sărim din piatră în piatră. Drumețului îi șade bine cu drumul.

Dealurile se rotunjesc deoparte și de alta. Locul se lărgește uneori, ca să se strângă aproape în chei mai încolo. Șoseaua sau poteca se zăpăcește

și trece de două trei ori gârla, aproape în același loc și parcă fără rost. Apoi toate se aștern depărtărilor, liniștite. Având în față munții, ești pornit să crezi că urci, și cobori. Mergi cu apa spre Gura Putilei, care înseamnă vărsare, mergi la vale.

Întâiul sat întâlnit e Torăceni. Ne iese înaintea la răspântie biserica lui, cu aceleași trei turlle cunoscute, groase jos ca o amintire de baroc, iar deasupra cu un al doilea turn, înălțat încă și mai mult de o cruce cu vergea foarte lungă. Toată greutatea, la care liniile în sine ar îndreptăți să te aștepți, e luată, și clădirea în întregime are nu numai ceva sărbătoresc, ci avântat și senin. De jur împrejur, la gard, e o singură laviță dintr'o blană puternică, apărută de o strașină destul de ieșită. Trebuie să fie frumos, când, de ploae sau cu alt rost, de praznic, zeci și zeci de oameni în strae colorate, tabără și se așează, ca un zid viu, rotund pe dinafara bisericii. Chiar de aici malul cade drept. Suntem pe pintenul înalt al unui cot de râu foarte larg. Pietrele în soare, spălate mereu, par nuferi sau alte flori acuatice albe. Inșală.

Șoseaua a fost din nou batjocorită și spartă și, după ce înaintăm pe ea până deasupra surpăturii, ne întoarcem la o podișcă și ne strecurăm, sărind pārleazuri, pe o potecă, prin curtea ierboasă a bi-

sericii. De departe o crezi o zidire trainică din cărămidă sau chiar din piatră și abia acolo bagi de seamă că toată e încheiată din scânduri spoite cu alb. Numai clopotnița așezată afară, cu trei sau patru rânduri de clopote, e de zid. Podoaba, de aceea, rămâne săracă. Lipsește însăș puțința picturii în uleiu sau a cioplirii. Monumentul are însă o siluetă sigură și e curat arhitectonic. El izbește și oprește ochiul mult mai tare decât bisericile noastre de sat cu o singură turlă, gheboșită de cupola ei scurtă.

Casele s'au îngrămădit pe malul drept al râului, în umbra altarului. Mai încolo ele se răresc din nou. Iată însă Chisălițenii, pe sub copaci, în alt cot.

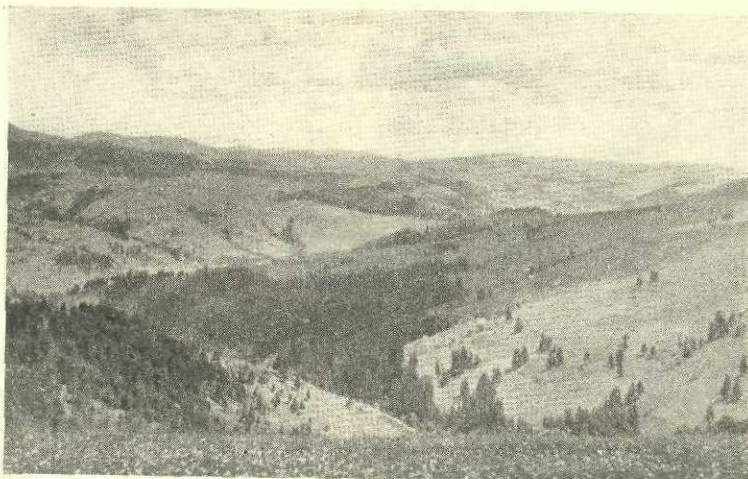
El s'a adunat în jurul gospodăriei unui Chisăliță și seamănă azi cu un pâlcc de păsări albe poposite numai o clipă, într'un zbor spre Miazăzi. Sclipesc într'o ascunzătoare de frunze și de unde cântărețe. Trebuie să te abați ca să ajungi la ele, și nu te înduri.

Ți-e teamă să nu se ridice și să piară pe vale în sus.

Acum șoseaua se statornicește până sub Dihteniț pe malul stâng. Se fac tot mai deși călăreții pe caii lor huțuli. Bărbatul e înainte, cu portul mai mult pestrît. Cojocul de vară, cu chenar de blană neagră flocoasă de jur împrejur și pe după deschizătura mânecilor, pe la supțiori și umeri, s'a păs-trat neschimbat și e același și la Huțula care vine pe urmă, în trap, încălecată bărbătește, între sacii de fân. Hainele s'au mai amestecat. Bărbatul se proptește bine în scări de fier cu bocancii de oraș. Femeia n'are scări și bate deșertul calului cu opinci, mici și încrețite ca o jucărie. Unul se uită de sub pălăria cu marginea lăsată haiducește, iar

însoțitoarea lui, cu ochii făcuți mici, de sub cărpa împletită. Țin hățurile strâns, cu biciul sau beți-gașul cu cârjă în aceeaș mână, parcă bidivii ar sta s'o rupă la fugă, iar stăpânii să se apere la vederea străinilor. Trecătorii pe-aici, alții decât ai locului, sunt foarte rari. Ce-am auzit de valea

Ceremușului e și mai rău. În zece ani, se poate ține condică pe o singură foaie, chiar de Bucovinenii cărturari, nu mai vorbesc de Românii Mari, cari s'au rătăcit prin aceste fermecate singurătăți. Țara Huțulilor e ca o cetate cu porțile de pereți, care e peretele cerului, și cu zăvoarele căzute, care sunt zăvoarele râurilor și pârâurilor, dar nimeni n'o calcă.

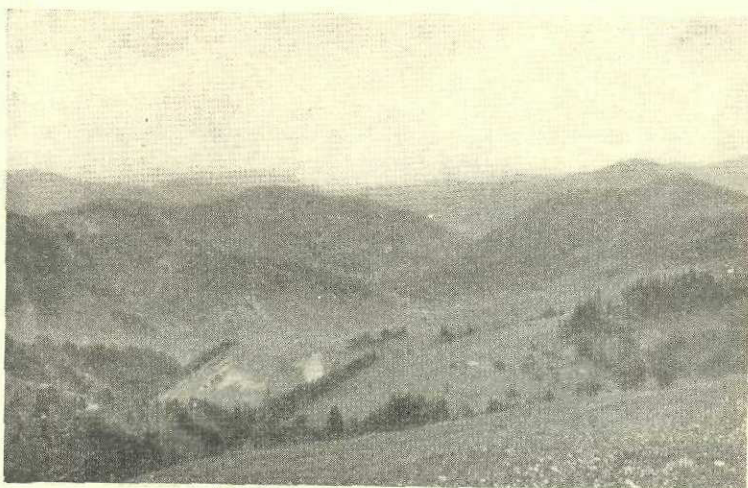
Peisaj huțul

Foto Krepler

Trăește și mai departe ea cu ea.

În Dihteniț stăm în cumpănă. Să ținem Putila, până la gură, sau să intrăm în munte, la stânga, pe lângă vâlceaua de lângă moară sau piuă, și să coborâm în Câmpulungul rusesc, Câmpulungul pe

Ceremuș sau Dolhopol al hărților austriace, deadreptul de pe culmi? Vrem să înoptăm însă în Iablonița, cel din urmă sat din paraginile Ceremușului de sus, și ne temem de întârzieri. Dela gura Putilei poate mai e o bucată de drum în bună stare spre Câmpulung, dar curând se oprește și el. Despre potecă nu sunt știri și te miri cum s'au jucat

Valea Ceremușului spre Gura Putilei între România și Polonia

Foto Krepler

cu ea revărsările. Șoseaua a găsit așezare mai potrivită pe malul stâng și a rămas Poloniei. Vai de bieții candidați de alegeri, săracii, cari trebuie să vie odată la patru ani, dela Vijnița, când, cu o trăsură zguduită și când să schimbe trăsura cu calul, dacă nu-i sperie șaua de lemn huțulă! Căr-mim pe vâlcea și începem urcușul aproape drept pe

o potecă învărtită scurt, ca în jurul unui fus de rampă nevăzută.

Dela 500 metri ne ridicăm într'o jumătate de ceas la 900. Ce zare negândită se deschide, după ce scăpăm de pâcurile răslețe de copaci și de gardul nelipsit, încrețit ca o armonică cu burduf a crivățului, dela sălașele și poenele huțule! Urcăm mereu.

La Miazănoapte măguri după măguri se înfundă spre îmbucătura Putilei. Ulucul văiei se încovoae pe sub ele nesimțit, ca și cum nu le-ar roade de-atâtea mii și mii de ani temelia. Care din vârfuri va fi Hârsarii și în ce legătură va fi stând cu ostașii vijelioși ai cronicilor? Harta spune, dar înălțimile ne privesc mute, cu un smoc de coif al luminii pe creștet. Casele vin după noi. Fereala lor de oameni e așa de mare încât cărarea haihue a muntelui nu e trasă prin apropiere. Parcă s'ar scula cineva de-acolo noaptea și ar muta-o cât mai în pustiu.

Huțului îi place locul deschis și cerul lângă el. Ingrămădirile de gospodării în sate și cătune par neîrești și prin ordin administrativ. N'am văzut pilde mai caracteristice, mai îndrăznețe și mai vesele ale așezării împrăștiate, decât aici. Până la 1000 și 1200 de metri se întind casele de lemn cu acoperiș ascuțit și cu acelaș gard cotit, ținut la fiecare încheietură de prăjini înalte, două câte două, pe care te-ai aștepta, ca la marginea unei mândre și închise în sine domnii țărănești, să se ridice steaguri. Trecem printre ele: câine nu ne latră, oae nu ne behăe. Din iarba mare se desface uneori, numai dela șolduri, și ne privește nemișcată, o femeie. Soarele e prea tare ca să deosebim dacă

e vreo fetișcană crudă, învărtind fără treabă două fire de paiu între degete, sau vreo nevastă care face acolo, la o înălțime unde aiurea nu trăiesc decât stânele, cine știe ce treabă a câmpului. Uneori, când nu e prea răsleață, tovarășul meu îi strigă în rutenește niște binețe de drum oarecare. Ea rămâne în acelaș loc, parcă fără trup dela șolduri în jos și ca o zeităte păgână plutitoare peste ierburi, îmbrăcată în cămașa cu râuri și în zăvelca portocalie a muritoarelor huțule. Mă întorc să mă uit de foarte departe, și o văd tot acolo, tremurătoare în dogoarea aerului. Pe-o coastă se deosebește acum bine gospodăria, la fel de tainică, umbrită sub streșini și cu

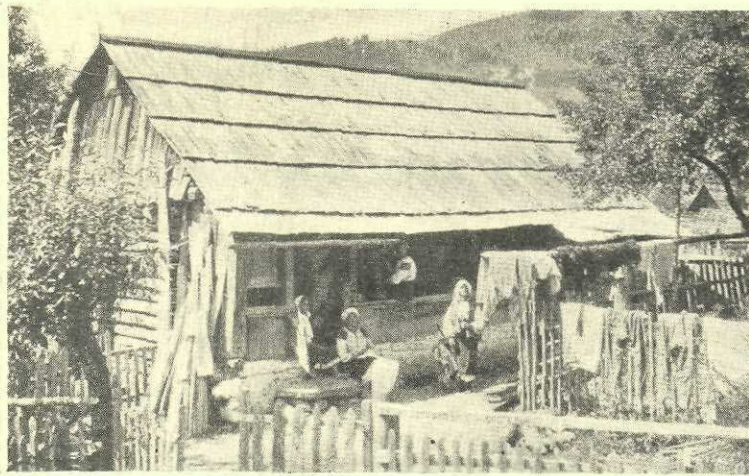

Foto Krepler
Casă huțulă la intrarea în Câmpulungul de pe Ceremuș, venind peste munte dela Dihteneț

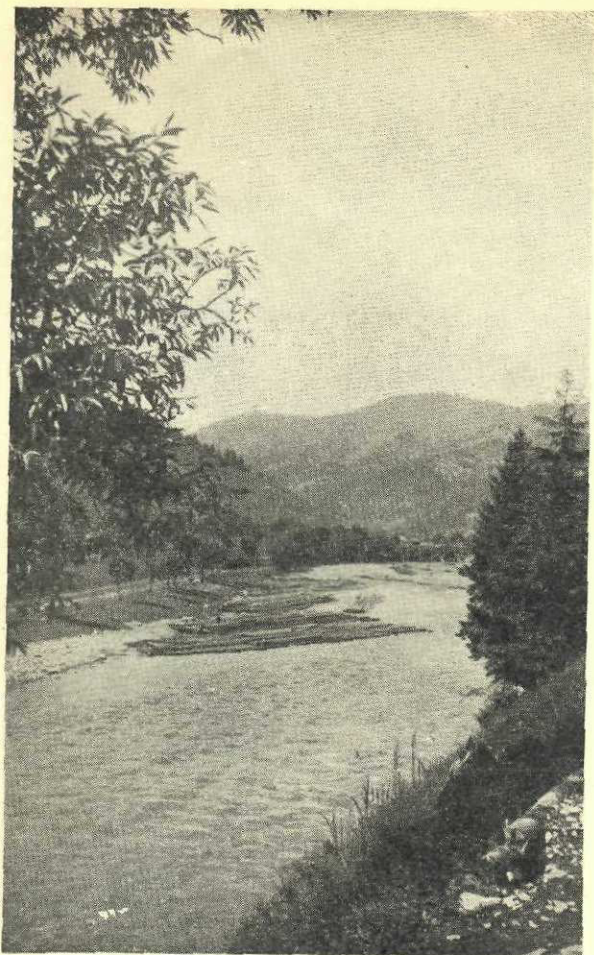
ușa totdeauna de partea cealaltă, a cerului. Pe aici trebuie să mai trăiască zeei vechi de lemn și de foc și să se plimbe, fără să ajungă pământul cu tălpile, dela un fum la altul, când se aprind stelele. Numai pe hărțile parohiilor ne mișcăm pe plaiuri creștine și ortodoxe.

Umblând așa până la amiază, prin mirosul livezilor, iată-ne ca pe o prisă înaltă, deasupra Ceremușului! Râul abia se vede argintind, în jos, la o cotitură, cu casele unui sat necunoscut pe margine. Poate că e Stebne, cum îmi spune harta mea austriacă, plină de numiri slave. Câmpulungul trebuie să fie cuibărit mai la stânga, nevăzut

Foto Krepler
Stâna de pe Maximeț

sub mal. Zarea e forfecată, burdușită și învălurată de mulțimea creștelor și a văilor, pierdute în pulbera vânăta a depărtărilor. Ele nu mai sunt la noi, ci dincolo în Polonia. Cât bate ochiul, numai această singurătate de piatră și de pădure. Pieptul răsuflă larg. Viața nu se mai vede și nu mai pare trebuincioasă. Simți nevoia să alergi, pe potecile

Valea Ceremușului

Foto Krepler

Sălaş la 1100 m. pe muntele Berdo

Foto Krepler

împletite și mâncate de scurgerea repede a ploilor, ca s'o întâlnești iară, dedesupt, păcătoasă între colibe sărace, și să te încredințezi că n'a fost retrasă de pe pământ, în răstimp, cât tu te găseai mai aproape de cer decât de el.

Întâia clădire pe care o zărim, în coborâșul mai tot atât de râpos ca și urcușul, e biserica. Apoi încep să se aleagă în preajmă casele cenușii sub șindrila vremuită. Țin cursul râului și al unei vâlcele scurte pe care venim noi. Locul numai larg nu e: Un adăpost într'o subțioară a țărmlui. De unde „câmpul lung”? Socotind râul ca o punte curgătoare la mijloc și adăugind și cureaua de poiană netedă de cealaltă parte, pe care Polonezii au o școală primară, nenorocită la vedere în vacanța cu uși și ferestre înfundate, tot nu iese ceva potrivit cu numele geografic. E vădit că altceva vrea să zică, o noțiune de drept vechiu, acest câmp lung întâlnit în toate părțile și în toate limbile pământului românesc.

Ne oprim la întâia casă. Pe prispă și în curte stau de vorbă și de lucru patru, cinci femei. Te crezi între Românce din ținutul celuiilalt Câmpu-

lung de sub Rarău. Numai când deschizi gura, vezi că te-ai înșelat. Lumea nu știe o boabă românește. Ba face și o față, care arată că sunt întâiul Român intrat pe poartă, de când s'a făcut România și mai dinainte. Acul uită să mai găurească pânza și fusul nu mai sfârâe. Gazda umple toată ușa joasă a tindei, ca în apărare. Pe urmă, firește, află prin tâlmăciu de toată sărăcia și izolarea locurilor, de munca multă, când e și acel prilej de muncă, și de răsplata puțină. Intru, aplecându-mă, prin întâia încăpere afumată, făcută din butuci netencuiți, cu mici merinde, și în a doua, cu lavița acoperită cu o velință colorată, care mă tem că e și saltea și așternut, cu icoane multe, cu legături de flori uscate la grindă, cu ștergere cusute. Soba e mare, cu prichiciu și cuptor. Vatră, sau mai curând uatră cum zic oamenii locului, e însuș focul, nu chiar bătătura în care ard lemnele și spânzură de lanț ceanul.

Străbatem satul cu așezări mai mult rare, ne lăsăm în Ceremuș, printre plute priponite în unda repede, descoperim într'un om care citește trântit jos, pe cântărețul bisericii, vorbitor bun, însfârșit!

Foto Krepler

Huțuli pe valea Putilei

Foto Krepler

Garduri huțule la 1300 m.

de românește, facem cunoștința unui flăcăuș, cu școală secundară din Vijnița și mare dregător la primărie, descosându-ne zâmbitor, bălaiu și albastru, în aceeași limbă, mergem în susul apei. Țărani la fel întru totul celor de dincolo, coboară la râu pe malul polonez și agrăesc pe câte un cunoscut dela noi. Toate sunt așa de aproape! Într'o colibă numai cu trei pereți se vede focul, se vede și se aude, în altă țară, cum împletește trosnind vreascurile. În Iablonița însă n'am mai ajuns.

Am nimerit în schimb în casa unui preot și am uitat să mai plecăm. Cât am rămas sub acoperișul lui primitiv, o noapte sau o săptămână? Vremea nu e umplută numai de bătăile egale în jurul cadranului, ale limbilor speriate ca niște degete care o drămue, ci de toată viața turnată în ea. Și mult am trăit lângă acea gazdă negândită!

Inchipuiți-vă întâiu într'un sat cu totul și cu totul de lemn o casă albă de zid cu stâlpi și fronton la fel, de templu grecesc. Florile se răsfață pretutindeni și în ele cetățuile bătăitoare ale stupilor. Pe la ferestrele deschise la drum sună troleul rar, de pas lung, dus de căpăstru, al cailor huțuli. Cai și oameni nu se văd. Trec pe dincolo de raza luminii. E ca o oaste tainică, venită din munte, și care închide trecătorile.

Pe pereți și prin colțuri stau agățate sau trântite, pânze zugrăvite duse la capăt sau lăsate la mijloc. Preotul e pictor, fără școală, dar cu tot focul și silința, care o pot înlocui. Sunt compoziții

mari și bucăți mici, peisagii sau figuri, o casă cu țigle roșii, lângă o apă de un albastru clăbucit ca o vâpae de lună, și pe care o recunoaștem numai decât, oricât de noi poposiți ne găsim. Din toate însă una aproape mă ingenuche în fața ei. Mi-aduce aminte, fără urmă de literatură, de chiliile de mănăstire florentină ale lui Fra Angelico. E ceva cu totul asemenea, deși mai tăios și mai tare. O Maica Domnului umple un întreg perete. Model a fost o fată din sat. Fața e rotundă, cu ochii ascuțiți de o luare aminte dureroasă, care trebuie să asculte dinăuntru groaznică poruncă dumnezeiască a răstignirii viitoare, nasul cărnos și scurt, bărbia ascuțită și copilăroasă. Pe mâna dreaptă duce pruncul. Dela ea până la el, vâlul verde care-i acoperă creștetul și gâtul precum și orbitoarele discuri ale cearcănelor sfințeniei, fac legături de borangic și de lumină. De pe umeri cade grea haina monacală, plină însă toată de nu știu ce scânteere, care-i ia din asprime, de purpura căptușelei mânelor răsfrânte și de albul unui șal aidoma unui orar. De unde a găsit preotul măreția și omenia nemeșteșugită a acestei arătări? Dacă ar avea arcul verzui al lunii noi la picioare, ar aduce aminte de Murillo. Dar nu e nici Spanie, nici Italie și nici Flandră, în îndrăsneța încercare. E o Maica Domnului huțulă.

Intr'un dulap și pe după el sunt toporașe și cărji, cu îmbrăcăminte de alamă bătută și punctată, ploști, blide, țesături. Preotul e un etnograf. El

Foto Krepler

Baciul dela stâna de pe Maximeț

Foto Krepler

Maica Domnului huțulă

strânge lucrurile mai deosebite, de artă și viață populară pentru muzeul etnografic rutean din Cernăuți. Colecția de ouă, lucrateă în puncte și linii sau în motive de flori, se deosebește de ale noastre prin culorile mai tari și mai fierțe, roșu stacojiu sau verde de mușchiu sau galben de nucă. Velințele sunt sau cu dungă, care iau ochii prin punere alături de nuanțe foarte deosebite, sau cu mari compoziții florale întunecate de prea mult negru. Patul, mesele, dulapurile, scaunele sunt crestate și arse cu figuri huțule, într'un stil al locului, de gazda însăși.

La ospetele noastre nu se pune pe masa încărcată de toate bunătațile, decât apă. Preotul e un sociolog practic. El luptă pentru îndreptarea năravurilor și creșterea bunei stări între niște oameni deprinși de secole să se ruineze eroic. În Kaindl și în alți cercetători, cari au scris despre Huțuli numărul celor Bucovineni nu trece peste 40.000. Nu știu pe ce se bizue omul nostru să-i scoată 70.000. Adună la ei sate din câmp, în care s'au lăsat și munteni, dar numai cu prea mare bunăvoință ar putea fi socotite? Pentru că în deobște

Huțului scad. Rămân pe pășunile lor înalte ca o populație asediată de împrejurări economice noi, pe care nu le mai înțeleg, și de boli și excese. În fiecare an îi găsești mai puțini. Preotul s'a hotărât să-și scape credincioșii în întâiul rând de cârciumă și a început, ca să dea buna pildă, prin a nu mai bea el. E un om voinic, bine trăit, fără nimic schimnic în el. În puterea lui e însă ceva omenos și vesel, departe de îndârjirea programatică germanică a lui Popa Tandă. Oamenii s'au mirat, dar la urmă l-au înțeles și l-au urmat. Străinii, cari făceau negoțul spirtului, au închis dușenile și au plecat, fără ceartă, deși nu s'ar putea zice că de bunăvoie. Încă odată omul a sfințit locul.

— „Aveam odată la rugăciune, sub epitrahil, pe cel mai rău din toți. Ii citeam. Și atunci mi-a venit un gând, pe care tot Dumnezeu trebuie să mi-l fi dat. Am strigat la oameni, să alerge să-mi fie cartea, care se îngreuiase parcă ar fi avut foile de plumb. Mă aplecam cu ea și o apăsam în capul ingenuchiatului. Cerul îl găsea prea păcătos. De-atunci însă s'a lăsat de patimă. Și pe unul cu binele, pe altul cu răul, rușinând aici și laudând

dincolo, din ușa altarului sau dela mine de pe prisă, dintre coloanele capiştei acesteia păgâne, cum vă place să glumiți că mi-e casa, și poate cu dreptate, căci haina mea de om al Domnului nu mă apără totdeauna de păcat, i-am întors. Dar să-i întorci pe Huțuli nu e așa de greu, cât e de greu să-i ții! Mă dor spetele ca pe vizitii cailor nărăvași. Țiu însă bine!

Uite-aici am cărți marxiste și antimarxiste. Tocmai citesc materialismul istoric al lui Kautsky. Pe la noi bat vânturi care ar putea întoarce capetele oamenilor. Rusia e mai aproape decât credeți. Cu învățătura ei diavolească e chiar în mijlocul nostru. O întâlnesc pe drumuri și o simt uneori cum mă privește cu ochi aprinși din biserică. Vreau să văd ce învață ea ca să pot să lupt. Omul care poartă haina Domnului e dator s'o facă. Nu e astăzi primejdie mai mare ridicată în calea lui decât primejdia Rusiei Noi. Te rog să-mi mai spui pe urmă ce-aș mai putea să citesc. Să fie numai în limba germană, deprinsă dela teologia din Cernăuți, sau în cea rusească. Celelalte îmi rămân închise. Cred că în cartea lui Barbusse despre Rusia, pe care mi-o arăți, sunt lucruri vrednice de știut, dar la ce-mi folosesc dacă nu le înțeleg?

Sunt român, dintr'un sat de lângă Cernăuți. Tata avea tot numele meu, isprăvit în vici. Nepoții, uite-l pe dumnealui și pe dumnealui, așa-ciuc și altfel-ciuc, aduc mai a Ruteni. Sunt la teologie sau la litere și se au bine cu Românii. Toți suntem creștini și judecați numai după faptele noastre, nu după limba în care-i cerem mila, înaintea scaunului Celui prea Înalt. Putem fi Ruteni și buni Români, după cum a vrut Dumnezeu să ne așeze aici sau dincolo. Inceputul l-a făcut bietul tata. N'a fost el singurul. Atâția din Rutenii Bucovinei sunt Ruteni ca mine și ca dumneata. Preotul e însă gura ascultată, prin care vorbesc enoriașii lui. Eu sunt Huțul azi și în numele lor ies în fiecare zi la altar. Privește-i, pe oamenii aceștia, bărbații cu mustățile galbene și cu cojocul cu floarea de crin roșie în spate, de care te-ai mirat atât, și pe femeii mai îndărăt, ascunse călugărește în cărpe și marama. La ușă, în grindă, stau înfipte afară toporașele. N'au voie să vie cu găteală de oșel între icoane și candelă. Tac și se uită la mine. Sunt mijlocitorul. Mă ascultă ei și mă mai ascultă Cineva. Limba lor tre-

buie să fie limba mea. Suntem închiși în această vale ca într'o teacă în care Dumnezeu a băgat sabie, de când se pomenește, Ceremușul. Nimeni nu vine să ne caute. Ce să umble Românii din orașele lor frumoase bucovinene și mai ales cei din țara măreață, pe la niște slabi, săraci și așezați la marginea pământului ca noi? Dumneata văd, ai venit. Ai venit însă târziu, dar, să adun lucruri și pentru un muzeu etnografic românesc, te-aș opri ca să i te trimet lui. N'ar fi multe numere la fel".

În felul acesta, mai glumeț mai adânc, afluam de traiul oamenilor și de unele zbugiumuri ale Bucovinei. După minoritarul dela intrare, întârziam la acest asimilat, unul dârz și tăios, celălalt zămbitor și larg, cel dintâi bătându-se pe la porți și stingherind trecerea, cel de-al doilea cu pâinele ospetiei pe masă și slăbind, chiar înăuntrul cetății, deosebiri. Noi în amândouă dățile ne uităm, cum se zbate războinicul sau cum pleacă din mijlocul nostru împăciuitorul care ne ajută alunecarea în tabăra de dincolo, și găsim că treaba are haz. Nu luăm parte, ci rămânem martori. Parcă nu ne-ar privi. Și peste toată această lume strălucesc în soare turlele și clopotnițele mănăstirilor lui Ștefan-cel-Mare, înecate încet. Zidurile au fost ridicate din altă piatră decât cea de azi și mai țin. Preotul știe să-mi povestească de un Huțul, chemat din aceste părți, la Putna în margine, ca paznic, de însuș Domnul ctitor!

În altă zi am ieșit călări din sat. Noi o luam spre Miazăzi, pe drumul de creste care să ne scoată la stâna de pe Maximeț, iar preotul spre Gura Putilei, la un mort, pentru îngropăciune. Nu putea ajunge la el, decât călare, ca arhanghelul!

Ah, de ce nu știți stâna de pe Maximeț, în tăcerea înălțimilor, cu baciul, un băiat de optsprezece ani, care parcă aleargă după propriile opinci, ca să ne pregătească pentru doi inși smântână și caș și lapte clocotit cât pentru cincisprezece haiduci hămesiți! — „Amu aduc”. — „Dar de unde știi tu românește?” — „Merg devale și-am învățat”. Vorbește într'o moldovenească proaspătă și dulce cum e cașul lui cu smântână. Căinii albi ciobănești trag de lanț să-l rupă, dându-se la noi; norii ies de după culmi, vin, lasă puțină apă și fug, parcă ne caută.

EMANOIL BUCUȚA